

VISSZAEMLEKEZÉSEK

SIEGLER EGON

HARCOK A ROKIETÁN

1944 július – augusztus

A magyar 1. hadsereg 1944 július végi, augusztus eleji védelmi harcainak azon részküzdelméi, melyek a részben kiépített Hunyadi-állás vonalát képező Makowicza-, Javorowa-, Jawornik Gorgan- és Rokieta-magaslatok birtoklásáért 1000 méter magasságban folytak, a magyar királyi honvéd alakulatok erőn felüli helytállásának örökké emlékezetes példái maradnak. E harcselekményeknek köszönhetően hiúsult meg a szovjet 17. gárda-lövészhadtest átkaroló jellegű, kezdetben folyamatos előrenyomulása és ebből a védővonalból indult meg a hadsereg VI. hadtestének sikeres ellentámadása, mely egy időre a Tatár-hágón való áttörés tervének feladására készítette az ellenséges hadvezetést.

Mint a nagyváradi parancsnokságú 25. gyaloghadosztály felderítő osztályának egyik alosztályparancsnoka, kerékpáros századom élén aktív részese voltam a Rokieta-magaslatok (1111 és 1104 m) körüli harcoknak. Visszaemlékező, egyben történeti feldolgozásnak is szánt írásom célja e részleteiben még feltáratlan, stratégiai fontosságú harcselekmény megőrkítése volt, melyet a határozott vezetés és a kötelességtudó, áldozatkész alárendelt csapatok együttes cselekedeteként kívántam bemutatni. Századparancsnoki beosztásomból, illetve alakulatomnak az 1111 méteres Rokieta-magaslat keleti, ellenség felőli lábánál való elhelyezkedéséből kifolyólag kétszeresen is „alulnézetből”. A VI. hadtest 1944. július 18. és augusztus 10. közötti rövid harctudósítását, s benne néhány részletet a 25. gyaloghadosztály naplójából az események szélesebb áttekintése végett építettem be feldolgozásomba. Munkám az 1944 július végi, augusztus eleji harcselekmények rövid elő- és utótörténetét is tartalmazza.

A 25. gyaloghadosztály mozgósításától az 1944 május – júniusi galíciai harcokig

A 25. gyaloghadosztály, melynek kötelékébe a 25. felderítő osztály kerékpáros százada is beletartozott, az 1. hadsereghez másodízben mozgósított seregtestek egyikét jelentette. Első parancsnoka vitéz Ibrányi Mihály vezérőrnagy volt, akit 1944. július 2-től vitéz Kozma István vezérőrnagy váltott fel. A 27. székely könnyűhadosztállyal együtt 1944. március 22-én mozgósították, de a honvéd vezérkar március 29-i, megváltozott intézkedése alapján a Nagyvárad, Szilágysomlyó és Margitta által határolt gyülekezési területről csak április 25-én kezdte meg felvonulását a hadműveleti területre, Rahó – Visóvölgy – Máramarosziget – Tatarow kirakó körzet megjelöléssel.

A közel 20 000 fős seregtest egyike volt azon nyolc gyaloghadosztálynak, melyek a honvédség 1943. október 1-jén életbe lépett szervezési rendelkezése alapján alakultak

meg. A korábbi hadrendszervezésektől eltérően három gyalogezreddel (1., 25. és 26.), négy könnyű tábori tüzérosztállyal (2., 25., 26., és 79.), egy gépvontatású közepes tüzérosztállyal (IX.), egy-egy utász- (59.) és híradózászlóaljjal, egy felderítő osztállyal, egy tüzér mérőszázaddal, egy önálló légvédelmi gépágyús üteggel, illetve egy-egy fogatolt és gépkocsizó vonatosztállyal rendelkezett. A felderítő osztályok új alakulatai voltak a gyalogos seregtesteknek. Közvetlen alosztályai páncéltörő ágyús, aknavető, távbeszélő és árkászszakaszokból állottak, s hadrendjükbe került még egy-egy huszár- és kerékpáros század, illetve egy 4 db Csaba típusú páncélgépjárművel rendelkező páncélgépkocsi szakasz is. A 14. kerékpáros zászlóaljából, illetve a IX. hadtestközvetlen huszárszázadból felállított 25. felderítő osztály nem rendelkezett páncélgépkocsi szakasszal, helyette a 13. felderítő osztálytól egy szervezetszerűen alárendelt gépvontatású nehéz páncéltörő ágyús szakaszt osztottak be hozzá erősítésképpen. A közel 800 fős alakulat parancsnoki tisztét Muhoray Emil ezredes látta el.

Mint 1942. június 18-án avatott hadnagy kerültem az 5 tisztből, illetve 213 főnyi legénységből álló kerékpáros század élére, mely a századtörzsből, három kerékpáros lövészzakaszából, egy részben gépkocsizó nehézfegyverszakaszából, s a századvonatból állt. Szakaszparancsnokaim Kiss József, Csapó János, Tamás Tibor tartalékos zászlósok, illetve dr. Benedek Dezső hadapród őrmester voltak. A század legénysége negyedrészen 2. és 3. évét szolgáló tényleges, Somogyból származó, illetve délvidéki horvát és muraközi vend nemzetiségű honvédekből tevődött össze, a többiek javarészt erdélyi (Szatmár vármegyei) átképzettek, valamint budapesti és Budapest-környéki tartalékos állományúak voltak. Júniusban pótlásként kb. 40 fő Bihar vármegyéből, illetve a Sárközből származó, a keleti hadszínteret már megjárt tartalékost kapott a század, Waretzi János hadapród őrmester vezetésével. Csapó János, dr. Benedek Dezső és Waretzi János ún. erdélyi átképzett tartalékos tisztek voltak, vagyis első kiképzésük még a román hadseregben történt. Alakulatom fegyverzetét szakaszonként 3 – a nehézfegyverszakaszban kerékpárra szerelt – golyósóró alkotta, ezen felül a nehézfegyverszakaszba 2-2 nehézpuskát és gránátvetőt is rendszeresítettek. Az utóbbi szakaszban a 3 állványos golyósórót kerékpáron, a 2-2 nehézpuskát, illetve gránátvetőt gépkocsin szállították. A század járműállományát a 148 kerékpár mellett egy (Mercedes) terepjáró századparancsnoki személygépkocsi, 4 (Krupp) terepjáró csapatszállító gépkocsi, 2 (Ford) tehergépkocsi és egy motorkerékpár jelentette.

Az elhúzódotto kiszállítás folytán a 25. gyaloghadosztály alakulatai az 1. hadsereg Ottynia – Kolomea – Kosow – Kuty vonal elérését célzó, április 17-én megindított támadó hadműveletének végső szakaszában estek át a tűzkeresztségen, azon hadműveleti szakaszban, amikor a támadó magyar és német csapatok már összefüggő védőállásokat kiépített, s onnan gyakori, harcokocsikkal is támogatott ellentámadásokat vezető ellenséges alakulatokkal találtak szembe magukat. A Rahó és Tatarow térségében kirakott, s onnan gyalogmenetben, illetve gépjárműveken a Kőrösmező – Tatárhágó – Delatyn, illetve Rokieta-magaslatok útvonalon felvonuló 25. gyaloghadosztályt fokozatosan és menetből vetették harcba a német XI. hadtest jobbszárnyán küzdő 1. és 2. hegyidandár támogatására. Két zászlóalja már április 30-án harcba bocsátkozott az 1. és 2. hegyidandár közötti hézag lezárására. Május 6-án, a 2. hegyidandár arcvonalszakaszának átvételét követően, a seregtestet Peczenizyn elfoglalására utasították.

A május 15-ig folytatott, váltakozó sikereket hozott harcok során a 25. gyaloghadosztály alakulatai – az 1. hegyidandár részeivel és a német 16. páncélosadosztály harccsoportjával – Peczenizynt csak megközelíteni tudták, Markowka és Rungory helység nagyobbik részét viszont sikerült birtokba venniük. Ezekben a harcokban javarészt a nagyváradi seregtest három gyalogezrede, valamint tüzérsége vett részt, a felderítő osztályt csak kisebb feladatokkal, összekötő és felderítő járőrtevékenységgel, erdőátfésüléssel, s az egyre inkább megmerevedő arcvonalak közötti ún. „senki földjének” felderítésével bízták meg. A kerékpáros század első halottját, Szabó József őrzetöt egy járőrvállalkozás során veszítettük el.

A felderítő osztály szálláshelye a galíciai harcok alatt Luczki helységben volt, oda települt a gyaloghadosztály parancsnoksága, a tüzérparancsnok és a német összekötő törzs is. A huszárszázad lovaival a közeli erdőbe húzódott be, századom a falu szélén rendezkedett be. Ott, egy hosszú és mély, védett horhosban, 3-5 személyes „barlanglakásokat” építettem ki katonáimmal. A horhos oldalába fűrt barlangok külső falát és bejáratát ki-ki egyéni ízlése szerint alakította ki, a fekvőhelyek viszont a Hargitán tanult „receptem” alapján készültek: a keret 20 cm-re a föld felett, azon fél méter fenyőgally, rajta sátorlap. Az első hónapokban német ellátást kaptunk (sajt, szárazfőzelék, konzerv), melyet a pótlékul kapott hazai szalonnával és hagymával próbáltunk kiegészíteni.

A 25. gyaloghadosztály zömében Rungoryban, illetve Markowkán vívott harcai május közepére lecsendesedni látszottak, az elért vonalon mindkét fél beásta magát. A seregtest arcvonalszakasza Kolomeától és a Prut folyó völgyétől délre-délnyugatra Czarny Potok – Sloboda Rungorska – Berezow vonalában húzódott. A harcok elültével a felderítő osztály eredeti feladata, vagyis a középszintű felderítés megváltozott: a seregtest „vastartalékként” a nagyobb ellenséges betörések felszámolásával bízták meg. Ez az önállóan alkalmazott huszár-, illetve a kerékpáros századra hárult, mivel a páncéltörő ágyús szakaszok a seregtest páncélelhárító rendszerében foglaltak helyet, az árkászszakasz pedig az 59. utászszázalaj keretében az utánpótlási vonalakat építette és rejtette.

Kerékpáros századomat először május 16-án riadóztatták. A szovjet csapatok, zászlóaljnyi erőben, beszivárogtak a Kluczow helységtől nyugatra levő Dubowy 688-as háromszögelési pont erdős területére, s alakulatomat ott szándékozták bevetni. A felsőbb utasítás úgy rendelkezett, hogy a közbeeső szakaszon észlelt „néhány partizánt” küzdjük le. E szépítő helyzetközlésnek súlyos következménye lett. Szinte belebotlottunk egy ellenséges zászlóalj szilárd védővonalába, s a nem várt fogadtatás számos (köztük 3 tiszti) sebesültjébe és halottjába került a századnak. A helyzet rossz felmérése, az ellenséges géppisztolyok elleni, eladdig ismeretlen harc, az ellenünk alkalmazott zsákmányolt magyar géppuskák megtévesztő hatása, s a fedett lövészkutakban védekező szovjet csapatok okozta egyéb nehézségek révén számos harci tapasztalatra tett szert az állomány. Dubowy birtokba vételére indított támadásunkat, a 26/III. zászlóalj, egy hegyivadász század, egy német felderítő lövészs század, illetve némi tüzérség támogatásával csak harmadnap tudtuk folytatni. A magaslat tartós bevétele után egy ideig még tartani kellett állásainkat, míg végül, a gyalogságnak átadva azokat, mehettünk vissza Luczkiba.

A harci tapasztalatok hasznosítására később bőven volt alkalmunk. A német XI. hadtest zarzeczei, frontvonal mögötti kiképzőtáborában lefolytatott néhány napos kiképzést követően június 6-án ismét riadóztatták századomat. A sorozatos, általában tüzéséggel is támogatott, zászlóalj-erejű támadások felemésztették gyalogezredeink minden tartalékát; ezúttal az 1. gyalogezred egyik zászlóaljánál roppant össze a védelem. Egy szovjet helyi betörés által két kisebb szárnytámpont között veszélyes hézag keletkezett. Az első ellenséges rohamot – a hadosztályparancsnokság kiértékelése szerint – a zsebükben őrzött régi váll-lap visszaszerzésének reményében egy büntető zászlóalj részegre itatott emberei hajtották végre.

A feladat nem tűnt könnyűnek: a helyzet jobbra és balra egyaránt tisztázatlan volt; a rést végül az 1. gyalogezred arcvonal mögötti tisztiskolája számolt fel, lőszer fogytán gyalogsági ásóval, úgy, hogy közben a heves ellenséges rohamokkal szemben saját állásainkat is védenünk kellett. A keskeny, vízzel telt árkok előtt nemegyszer kemény kézitusára került sor. Lőszert, élelmet csak a sötétség beállta után kaphattunk, vizünk nem volt, azt is gázálarctokban kellett hátulról előre hozatni.

Ezen egyhetes, kimondottan gyalogsági harc alatt két „öntevékeny” lépésre is elszántam magam. Egyrészt, amikor késett az utánpótlás, egy előre megszerzett – javarészen vételezőkből, műszerészekből, gépkocsivezetőkből és szakácsokból álló – „harccsoport” 24 órás bevetését rendeltem el, másrészt a harcolók közül napi váltással – tisztálkodás, illetve pihenés céljából – minden este hátra küldtem egy kisebb csoportot. A június eleji bevetést követően a hónap második felében, illetve július első harmadában a Luczkihoz közel kijelölt, második védővonálnak szánt ún. Prinz Eugen-állás építésében is részt kellett vállalnunk.

*Az 1. hadsereg arcvonalának áttörése
(1944. július 23-25.)*

1944 június közepén a galíciai és ukrajnai hadszíntéren ismét felgyorsultak az események. A szovjet csapatok június 21. és 23. között több helyen előbb a német Heeresgruppe Mitte (Közép Hadseregcsoporthoz) arcvonalát törték át, majd július 13-tól a Heeresgruppe Nordukraine (Észak-Ukrajna Hadseregcsoporthoz) védőszakasza ellen fordultak. Az 1. Ukrán Front Tarnopol és Brodi területéről meginduló seregtestei a német 4. páncéloshadsereg kovelei állásain túljutva szinte akadálytalanul nyomultak előre nyugati irányban, s a magyar 1. hadsereggel szomszédos német 1. páncéloshadsereg arcvonalának áttörését követően megközelítették Lemberget.

A kérdés az volt, hogy az elért sikerek hatására a szovjet hadvezetés a Kárpátok vonalának áttörésére rendeli-e csapatait, vagy minden erejét nyugati irányban összpontosítja. A felettes német hadseregcsoporthoz-parancsnokság elsősorban a nyugati irányú előretörés elreteszését tartotta fontosnak, az 1. hadsereg parancsnoka viszont, a „legfelsőbb helyről kapott magyar utasításoknak” megfelelően, a Kárpátokra akarta visszavonni csapatait arcvonalát. A német rendelkezéseket csak részben teljesítő, de veszélyeztetetté vált saját hadserege visszavételében is határozatlan Beregfy Károly vezérezredest később ezért mentették fel beosztásából, s helyette július 26-tól ideiglenesen Farkas Ferenc altábornagyot, a VI. hadtest parancsnokát bízták meg az 1.

hadsereg parancsnoki teendőinek ellátásával. A Lemberg-nél bekövetkezett események miatt a német hadvezetés négy német seregettestet és egy hadtestparancsnokságot vont ki a magyar arcvonalból, ennél fogva a korábban a német XI. hadtestparancsnoksághoz tartozott 24. gyaloghadosztály a VII., a 25. gyalog- illetve a 18. tartalék hadosztály pedig a VI. hadtestparancsnokság alárendeltségébe került. Számottevő német alakulat az 1. hadsereg arcvonalán ezt követően nem maradt.

A szovjet hadművelet – mely az 1. hadsereg északi szárnyának védelmét teljesen felborította – július 23-án reggel 8 órakor vette kezdetét a magyar arcvonalon. A szovjet 18. hadsereg seregettestei a VII. hadtestbeli 7. és 16. gyaloghadosztály válaszvonalán áttörték az állásokat, s áttörésüket július 24-én délig Ottyniáig mélyítették ki. A tőlük jobbra elhelyezkedett 24. gyaloghadosztály balszárnya mögé került ellenséges csapatok áttörése miatt a nap folyamán a Prinz Eugen-állást már nem lehetett tartani, az 1. hadsereg legfőbb célja a továbbiakban Nadworna és Delatyn körvédelmi központok védelme volt. A megrendített VII. hadtestbeli seregettestek néha pánikszerű visszavonulása szükségessé tette a VI. hadtest harcok által még nem érintett balszárnnyának visszavételét.

Július 25-én reggel Delatyn-irányú támadásával a szovjet 17. gárda-lövészhadtest két seregetteste is harcba bocsátkozott az 1. hadsereg déli arcvonalszakasza ellen. A nap folyamán – a pánik áttérjedése folytán – már a 18. tartalékadosztály csapatai is megkezdték visszavonulásukat, de nem a 25. gyaloghadosztállyal közös sávhatár mögötti, Mlodiatyn helysénél levő reteszállást foglalták el, hanem Delatyn felé hátráltak. A 25. gyaloghadosztály balszárnya ezzel teljesen fedezetlen maradt, s a két seregettest között 10 kilométeres megszállatlan rés keletkezett, melyen át a szovjet csapatok, a helyzetet kihasználva, benyomultak Czarny Potok és Oslawy Biale területére s Oslawy Bialén elvágták a Delatyn és Luczki közötti fontos útvonalat. Az ellenség előretörése nem csak a 25. gyaloghadosztály balszárnnyán teremtett válságos helyzetet, de veszélyeztette a Prut völgyében, a Delatyn – Tatárhágó szakaszon visszaözönlő hadseregeközvetlen, illetve tekintélyes számú VII. és VI. hadtestbeli alakulatokat, köztük a 25. gyaloghadosztály vonatalosztályait is.

*A Rokieta-magaslatok védelme
(1944. július 26-29.)*

A VI. hadtest arcvonalán bekövetkezett ellenséges benyomás július 25-én este a hadtest jobbszárnnyának visszavételét is kikényszerítette, melyről a seregettest korabeli harctudósításában az alábbiak olvashatók: „Az új főellenállási vonal egyelőre a régi Prinz Eugen-állás, majd a 25. gyaloghadosztály balszárnnyán nagy ívben Oslawy Czarne É-on át Oslawy Biale É-ra vissza, tehát arra a pontra, ahol a 18. tartalék hadosztály parancsnokától beérkezett legutóbbi jelentések szerint a hadosztály jobbszárnnya állt. Az ily módon nyert főellenállási vonal a Rokieta-i út Luczki-i kijárata körül alkotott hídfőálláshoz hasonlít. E hídfőállásra a 25. gyaloghadosztálynak már csak azért is feltétlenül szüksége volt, mert a csak a napokban járhatóvá tett Rokieta-i úton át teljes gépkocsi és tüzérségi anyagának kivonására több napra volt szüksége.”

Ennek az arcvonalszakasznak a visszavételével a VI. hadtestparancsnokság kedvezőbb feltételeket kívánt teremteni a 25. gyaloghadosztály és az 1. hegyi dandár számára, hogy az ellenség luczki – mikuliczyni, oldalirányú támadását elzárhassák. Az érintett csapatok hátravonása azonban nem volt könnyű. A 25. gyaloghadosztály jobbszárnyán a hadosztály tüzérsége, s egyéb, úthoz kötött alakulatai ugyan biztonságban jutottak hátra a Rokieta-magaslatok peremvonala mögé, a seregest balszárnyán viszont, ahol az ellenség számára nyílt tér adódott, a szovjet támadók mindent elkövettek a Rokietához vezető út felső szakaszának birtokba vétele érdekében.

A 25. gyaloghadosztály eredeti védőszakasza több, 500-600 méter magas kiemelkedéssel tarkított, dombos területen húzódott, a mögöttes terepszakasz, vagyis a Rokieta vonulatának előtere – egyben a Prinz Eugen-állás vonala – viszont inkább mezőgazdaságilag művelt, nyílt terület volt. Magát a Rokieta 1000 méter magasságot meghaladó, keresztül-kasul szabdalt vonulatát sűrű erdő borította. Az egyetlen, az első világháborús időkől származó és időközben megerősített luczki – mikuliczyni úttól eltekintve járművek számára majdnem járhatatlan, járőrök, sőt nagyobb harccsoportok számára viszont ideális beszivárgási terület volt.

Alakulatomat július 25-től érintették közvetlenül a harci cselekmények. Reggel a század még a közeli Prinz Eugen-állás építésén dolgozott, s az ágyúzás, a harci zaj még távolabb, Delatyn környékéről hallatszott, mikor Luczkiban riasztottak bennünket. Addig alakulatomat általában a gyalogezredeknél történt kisebb, helyi ellenséges betörések elrekeszésére vették igénybe, most komolyabb feladat várt rá. A gyors étkeztetés közben jött az eligazítás: az ellenség a hadosztálytól balra áttört, a felderítő osztály a hadtest tartalékát képezi, menet egy ismeretlen nevű községbe, Delatynon át a Kolomeába vezető úton...

Oslawy Bialéig utunk problémamentes volt, de később ez megváltozott. Az időközben a helyszínre érkezett hadosztályparancsnokkal együtt egy magaslatról megfigyelhettük a szomszédos seregest katonáinak visszafutását, s a mögöttük özönlő ellenség előretörését. Ezek után továbbjutásunkról már szó sem lehetett. A hadosztályparancsnok megváltoztatott szóbeli parancsa így hangzott: a kerékpáros század menjen vissza az ún. „olajkutakhoz” (Luczki É, Oslawy Czarne DK), s ott biztosítson, hogy a Luczkitól északra levő útelágazáson keresztül a hadosztály tüzérsége és egyéb, járművön szállított alosztályai számára a Rokietára vezető út szabadon maradjon.

A visszaút már komoly akadályokba ütközött. Ellenséges csapatok támadták meg az előttünk feltorlódott gépkocsioszlopot, a rajtaütést a felderítő osztály huszárszázada, valamint a 13. gépvontatású nehéz páncéltörő ágyús szakasz is megsínylette. Az út végül csak századom támadása következtében vált ismét szabaddá. Ellenséggel a hátunk mögött, gépkocsironcsok mellett haladva, éjszaka értünk meg az „olajkutakhoz”. Mögöttünk a járművek és a visszavonuló tüzérség szünni nem akaró zaja hallatszott, előttünk, immáron a „senki földjén”, feszült csend honolt.

Július 26-án az előző este a Prinz Eugen-állásba, illetve a Luczki körüli hídfőállásba elrendelt visszavonulás az 1. hegyi dandárnál és a 25. gyaloghadosztály jobbszárnyán ellenséges behatástól mentesen, zavartalanul folyt le. E napon a 25. gyaloghadosztály parancsnoka, mivel a számára előírt új főellenállási vonalat a szovjet csapatok már

részben elfoglalták, támadással akarta azt megszállni. A seregteste visszavonása által meghosszabbodott balszárnyán indított vállalkozáshoz az 59. utászzászlóalj, a 66. határvadász csoporttól erősítésül kapott 31. határvadász zászlóalj egységei és a 25. felderítő osztály részei álltak a rendelkezésére. A történekről a VI. hadtest korabeli harctudósításába az alábbi szűkszavú tájékoztatás került be:

„A támadás kezdeti sikerek után estig a 701, Oslawy Czarne É. vonalában elakadt. Oslawy Biale-t akkor már kb. 3 zászlóalj erejű ellenség tartotta megszállva. Az eredetileg Oslawy Biale-ban lévő 1/I. zászlóalj sorsa ismeretlen.”

A támadásban a 25. felderítő osztályból – immáron az egyik gépvontatású nehéz páncéltörő ágyús szakasz nélkül – ismét csak kerékpáros századom vett részt. Az utászzászlóalj és a kerékpáros század között ugyan a felderítő osztály aknavető és nehéz páncéltörő ágyús szakasza is tüzelőállást foglalt, de végül csak az utászok elhárító harcát tudták támogatni, mígnem még aznap, anyagukat már közelharcban mentve, állásaik feladására kényszerültek.

Balra tőlünk az utászzászlóalj, jobbra a határvadász zászlóalj támadott. Az utóbbi, még teljes személyi és fegyverállománnyal rendelkezett alakulatnak ez volt az első komolyabb bevetése. Nem voltak önbizalom híján. Na persze az első vereség előtt mi is fenegyerekek voltunk. A határvadász zászlóalj tisztjei között egy volt ludovikás ismerősömre is ráleltem. Utoljára szoríthattam vele kezét, mert még aznap elesett.

A két kilométeres támadási sávban a két szomszéd között kezdetben akadálytalanul nyomultunk előre. Az idill azonban nem tartott sokáig. A bal szomszédhoz küldött összekötő járőr hamarosan jelentette, hogy az utászok már helységharcot vívnak a mi támadási célunk felől özönlő ellenséggel. A szovjet alakulat második lépcsőben támadó kötelékei rövid idő múlva előttünk is feltűntek. Oldalirányú tüzünk meglepte őket, de aztán bőséges választ kaptunk. Rövidesen tapasztalhattuk, hogy a már előretolt és vonalunkon túlhaladt szovjetek elsőként bevetett részei mögénk igyekeznek kerülni.

Döntenem kellett. Éppen csak elértük Oslawy Czarne határát, s már előttünk volt az ellenség, sűrű tömegben. A jobb szomszédtól ugyan figyelemre méltó fegyverropogás hallatszott, de bal szomszédunk minden jel szerint kemény elhárító harcban állt, s visszavonulásra készült, itt saját támadásról már szó sem lehetett. Egy érdemleges feladat maradt: megakadályozni, hogy az ellenség elérje a visszavonuló saját csapatoktól zsúfolt, Rokietára vezető utat. Szabad tér alakulatom számára már csak a jobbszárny mögött adódott, mely által sikerült elszakadnunk a támadó szovjet csapatoktól, s egy kanyarral „besoroltunk” a hátunk mögé már beszivárgott erőik mögé. Ezt a manővert aznap még két ízben megismételtük. A harmadik reteszállás elfoglalása után többé nem támadtak bennünket, rokietai támadási céljukat tekintve feltehetően már nem voltunk az útjukban. Ez bizony nagy szerencse volt, s nem csak kis századom számára.

Rövid rendezés, lőszerpótlás és étkeztetés után a vonatrészt – a kerékpárokkal együtt – a Rokietai peremvonala mögé irányítottam. Útjuk során legalább 500 méteres szintkülönbséget kellett leküzdeniük, áldva a sorsot, hogy az előző napihoz hasonlóan, koromsötétben. A rokietai úton visszavonulókat ugyanis a sötétség egyáltalán nem zavarta, hiszen – centiméterekre követve egymást – nem is lehetett utat téveszteni. A vonatrészleg elindítását követően alakulatom megmaradt részével felkészültünk az éjszakára.

A nap folyamán a szovjet 17. gárda-lövészhadtest csapatai több támadást intéztek Delatyn elfoglalására, s a Dora helység környékére visszavonult 18. tartalék hadosztálybeli részek egyre jobban elszakadtak a tőlük jobbra szintén hátrálni kényszerült 25. gyaloghadosztálytól. A VI. hadtestnél kialakult helyzetet súlyosbítva a késő esti felderítés nyomán megállapítást nyert, hogy az ellenséges csapatok nem csak a 25. gyaloghadosztály visszavett védővonalával szemben, de a vele jobb felől szomszédos 1. hegyi dandár előtt is felzárkóztak. A jablonowi völgyben, Berezow Nizny körzetében, kb. 2-3, gépkocsival odaszállított szovjet zászlóalj gyülekezett.

A 25. gyaloghadosztálynál történt július 27-i eseményeknek a VI. hadtest korabeli harctudósítása már bővebb teret szentelt:

„Kora reggel a 25. gyaloghadosztály jelenti, hogy a Berezow Nizny-i kb. 2 zászlóalj erejű ellenség az 1. hegyi dandár (2. hegyivadász-zászlóalj) arcvonalát Berezow Nizny Ny-on áttörte és a 25. gyaloghadosztály jobbszárnya mögött Luczki felé nyomul előre. Az 1. hegyi dandár jelentése szerint az áttörés nem Berezow Nizny-nél történt, hanem attól É-ra a 25. gyaloghadosztály jobbszárnyán.

A nap folyamán a 25. gyaloghadosztálytól egyre aggasztóbb hírek érkeznek. A jobbszárnyát átkaroló ellenség Luczki K. 3 km. útvilláig jutott el. Balszárnyon a felderítőkből, utászokból és határvadászokból összeállított csoport Oslawy Biale felől jövő ellenséges nyomásra Oslawy Czarne D-re kitérni kényszerült. A 25. gyaloghadosztály ezek szerint két oldalról át van karolva és kényszerhelyzetében ellenséges nyomásra visszavonulását a Rokieta gerinc felé megkezdte.

A 25. gyaloghadosztály ellenséges nyomás alatt Rokieta-ra történt visszavonulása szükségessé teszi az 1. hegyi dandár balszárnyának további visszavételét. Intézkedni kell a 25. gyaloghadosztály balszárnyának és a 18. tartalék hadosztály jobbszárnyának új csatlakozására is. [...]

A hadtest I. a. (hadműveleti osztály) vezetője délután helyszíni tájékozódásra felmegy a 25. gyaloghadosztály-parancsnokhoz, ki harcálláspontját a Rokieta Vlk. 1111. háromszögelési ponton választotta meg. [...]

A hadtest I. a. útközben szembetalálkozik a 25. gyaloghadosztály vezérkari főnökével, ki éppen útban van a hadosztályparancsnokság Jamna-i törzsszállása felé, hogy ott a 25. gyaloghadosztály súlyos helyzetét ecsetelve a Rokieta-i állások felhagyására és Mikuliczyn irányába történő visszavonulásra kapjon felhatalmazást.

A hadosztály vezérkari főnöke a hadtest I. a-val visszafordulva felmegy a hadosztályparancsnokhoz, vitéz Kozma István vezérőrnagyhoz, aki a hadosztály helyzetéről a következő képet festi:

A kettős átkaroltság miatt a 25. gyaloghadosztályt ellenséges nyomás alatt fényes nappal vissza kellett vonni. A jobbszárnyon küzdő 1. gyalogezred visszavonulni már nem tudott és az ezredparancsnok jelentése szerint két zászlóaljával Luczki-tól K-re a Kaniugi-i magaslaton be van kerítve. Meg fog próbálni kitörni. A tüzérség és nehéz páncéltörő ágyúk zömét, valamint az egész seregvonatot a Rokieta-i úton sikerült átmenteni.

A fényes nappal ellenséges nyomásra történő visszavonulás egyrészt veszteségekkel járt, másrészt a kötelékek teljes felbomlására vezetett. Rokieta-i új védőállásában a hadosztályparancsnoknak mindenüvé csak személyes összeköttetése van és a

visszavonuló részek mind a Rokietán haladnak keresztül. A hadosztályparancsnok dél óta a Rokietán állva a visszavonuló alakulatokat állítja meg és egy-egy éppen rendelkezésre álló tiszt parancsnoksága alá helyezve személyesen, szóban ad nekik parancsot arra, hogy a Capul, Rokieta, Pankir gerinc vonalában, illetve az e vonal előtti erdőszegélyen védőállást foglaljanak.

E szomorú helyzetet kiértékelve a hadosztályparancsnok javasolja, hogy az éj folyamán a hadosztály a hadtestparancsnok engedélyével Mikuliczyn-ra vonuljon vissza és onnan a kötelek rendezése után új támadással menjen ismét előre.

A hadtest I. a. jelenti, hogy ez nem lehetséges, mert a 25. gyaloghadosztály további visszavonulása a 18. tartalék hadosztály teljes elvágását és a Pruth völgyi védelem felborulását jelentené. A 25. gyaloghadosztály parancsnoka a hadtestparancsnok e parancsát tudomásul veszi és bár hadosztálya további helytállásáért pillanatnyilag a felelősséget vállalni nem tudja, kijelenti, hogy a védelem Rokieta-i megszilárdításáért mindent elkövet és [...] élve a Rokieta-t el nem hagyja.”

Farkas Ferenc altábornagy, a VI. hadtest – és Beregfy vezérezredes július 27-én délutáni távozásával egyben az egész 1. hadsereg – parancsnoka a 25. gyaloghadosztálynál is tapasztalt megingott fegyelem újbóli megszilárdítása és a csapatok ütőképességének biztosítása céljából július 27-én folyamodott első ízben erélyes rendszabályokhoz. Éjfélkor kiadott parancsa, melynek végrehajtására az erélyességéről közismert Vincze Lajos vezérkari ezredest, a 19. tartalékadosztály parancsnokát jelölte ki, az alakulatuktól elszéledt katonák azonnali összefogását, az első vonalba való visszavezetésüket, szükség esetén, elrettentő példaként, helyszíni felkoncolásukat, illetve rendfenntartó tisztí és legénységi rajcsoportok felállítását tartalmazta.

Kerékpáros századommal július 27-én a hajnali órákban az előző napi támadási célokhoz ragaszkodva újból támadást indítottam. Úgy véltem, jobb, ha mi okozzuk a meglepetést. A határvadászokkal ezúttal volt összeköttetésünk, jobb felől egy századuk mellettünk rendezkedett be – védelemre! Balra az utászokkal viszont megszakadt a kapcsolatunk: a túlerőben lévő ellenséges csapatok nyomására az erdőbe vonultak vissza, s a köztünk levő hézagban tevékenykedő nehézfegyver szakaszainknak is nyoma veszett. Mire teljesen kivilágosodott, megállapíthattuk, hogy immár három oldalról is körül vagyunk véve. Ezek után nagy megkönnyebbüléssel vettem a határvadász zászlóalj parancsnokának parancsát: vissza a Rokietára. A visszavétel során elszakadtunk a határvadász zászlóaljtól is, s csak hosszas éjszakai kóválygás után találtuk meg újonnan kijelölt védőállásunkat. A következőkben a 26. gyalogezered alárendeltségében, s annak védőszakaszát megtoldva zártuk le Luczkitól nyugatra a Rokietára vezető utat, melyen keresztül a 25. gyaloghadosztály utolsó járműve is hamarosan mögénk került.

Ez idő alatt a 25. gyaloghadosztály parancsnoka megbeszélésre hívta össze a Rokieta-magaslatokon védelemre berendezkedett alakulatai parancsnokait, s arra utasította őket, hogy a gerinc vonalát minden áron tartani kell. Kinevezte valamennyi „Rokieta-kúp” védelmi parancsnokát, magát a „középső, névtelen kúp” védőjévé jelölte ki.

Az 1. hadsereg arcvonala ellen július 23-án megindított szovjet hadművelet alatt a 25. gyaloghadosztály alakulatai védelmük legválságosabb és legnehezebb időszakát július 28-án élték át. A nagyváradi parancsnokságú seregtest arcvonalán történekről a

VI. hadtest korabeli harctudósításához fűzött, a 25. gyaloghadosztály parancsnokságától származó naplórészletben az alábbiak olvashatók:

„Egy az éjjel elfogott fogoly azt vallja, hogy a hadosztállal szemben két hadosztály áll süllyal Luczki, Bania Berezow területén. Ugyanez a fogoly vallja, hogy gépkocsin is szállítottak ezekre a területekre egységeket...

10 h-kor a hadtestparancsnok távbeszélőn közli a hadosztályparancsnokkal: »A 25. hadosztályparancsnoknak a Hunyadi állás, Rokieta gerincvonal, Rotundul vonalon a végsőig ki kell tartani. Innen hátra már nincs. Ez felsőbb parancs.

A balszomszéd 18. tartalék hadosztállal az összeköttetést a Jaworowa 1005 magassági ponton kell keresni. A hadosztály mögött felkoncoló különítmények állnak fel.«

A hadosztályparancsnok ezt a parancsot távbeszélőn adja tovább a csoportparancsnokoknak.

A parancs kiadása után közvetlenül 11 h. 30 I-kor a középső Rokieta-n az első válság kiobbant...

Az ellenség egységei közvetlenül az 1104 magassági pontot támadták és sikerült is feljutniuk részekkel a gerincre. Egyes csapatrészek a tüzérségi és aknavetőtűz, valamint az erdőszegélyről kapott erős gyalogsági és géppisztolytűz hatása alatt pánikszerűen kezdtek visszaözönlenni az 1104 magassági pontról... Félő volt, hogy a Rokieta-k elvesznek és Mikuliczyn-ig a csapatok alig lesznek megállíthatók.

Ebben a pillanatban Kozma vezérőrnagy puskát ragadott, kiugrott a védőárokba és elkiáltotta magát: „Urak utánam! A törzs kövesse a hadosztályparancsnok példáját!” Elsőnek a vezérkari főnök ugrott ki a védőárokba, majd a harcállásponton tartózkodó összes tisztek és legénység mind puskával a kezükben. A hadosztályparancsnok vezetésével a visszaözönlők elé nyomultak, s erélyes parancsokkal, lelkesítő és buzdító szavakkal, valamint fegyverhasználattal visszatérésre bírták őket. Egy visszafutónak a hadosztályparancsnok által személyesen történt felkoncolását az összesek látták... Ez volt az a lélektani pillanat, amelyben az ellentámadás eldőlt. A példa hatott, a buzdító szavak és parancsok elintézték a többit...”

A kerékpáros századnak a Rokieta-magaslatok előterében kialakított reteszállásában számottevő esemény nélkül telt a július 28-ra virradó éjszaka. A jobboldalunkhoz csatlakozó gyalogos alakulat jelenléte ugyan nyugtatólag hatott, de baloldalunkon továbbra sem tudtunk kapcsolatot teremteni az utászászlóaljjal. A megkeresésükre reggel útnak indított háromfős összekötő járőrt többé már nem láttam viszont. Feltételezett irányukból egyre inkább füttyjeleket hallottunk, melyekkel a szovjet járőrök tartották egymással az összeköttetést, s ezekre a jelekre hamarosan a mögöttünk elterülő térség felől is felfigyelhettünk. A felsőbb parancs az észlelt helyzet jelentésére sem változott, a helyben való kitartásra utasítottak. Gyalogos szomszédaink is nyugtalanok voltak, hiszen a csatazajt tőlük jobbra, egyre inkább a Rokieta szintvonal felől hallották.

Az első kisebb ellenséges harccsoport, maguk előtt néhány, Luczkiából ismert polgári lakossal, a reggeli órákban tűnt fel előttünk a Rokietára vezető úton. A civileket beengedtük az erdőbe, a mögöttük gyanútlanul közelgő szovjet katonákat viszont „illő módon” fogadtuk. Fogadtatásukhoz a gyalogosokhoz beosztott géppuskák is

hozzájárultak. A továbbiakban nem kis veszteség árán tartottuk az utat, nehogy a hátunk mögött egy ellenséges támadó csoport megvesse a lábát.

A hegycsúcson dülő csatából viszont teljesen ki voltunk kapcsolva, pedig ott nyilván nagyobb szükség lett volna ránk. Jelenteni, s parancsot venni – rádióösszeköttetés hiányában – már nem tudtunk. Újból öntevékenyen kellett cselekednünk: a szomszéd gyalogszázzal megpróbáljuk átvágni magunkat a még nem túl erős gyűrűn, és újabb reteszállását foglalunk el az ellenséges csapatokkal szemben. Tervünket megvalósítván hamarosan erős támadásoknak voltunk kitéve, s a szovjet alakulatok nyomására a Rokieta egyik előretolt kúpjára, az utászászlóalj védővonala mellé szorultunk vissza. Ott a támadókkal összekeveredve jórészt kézitusában folyt a küzdelem, de végül sikerült megakadályozni, hogy az ellenség arról az oldalról jusson fel a peremvonalra. Ezen harcok során sebesült meg súlyosan újonnan kikerkezett szakaszparancsnokom, Waretzi hadapród őrmester is. Ahogy a távoli csatazajból kivehető volt, másutt a védők nem voltak ennyire eredményesek. A szürkület beálltával aztán nyilván a támadók is kimerültek. Éjszakára a határvadász zászlóalj parancsnoka útján új parancsot kaptunk: északabbra, a Pankir magaslat aljában kell védelemre berendezkednünk, hogy a 25. gyaloghadosztály arcvonala mögé onnan se törjön be az ellenség. Századom kiváló szolgálatvezetője oda is felhozatta a lőszert és az élelmet, mely nemcsak a harci morált, de a szomszédainkkal szembeni presztízünket is lényegesen emelte.

A 25. gyaloghadosztály jobbszárnya ellen irányuló, erős tüzérségi tüzellel támogatott ellenséges támadások a nap folyamán mindkét félre nézve tetemes veszteséggel jártak. Seregtestünk arcvonalát ugyan a Hunyadi-állásba (Makowicza 1155. magassági pont – 1099. magassági pont – Zapul 1048. magassági pont – Rokieta-magaslat 1114. háromszögelési pont) szorították vissza, de azt a szakaszt a szovjet csapatok csak rövid időre tudták áttörni augusztus folyamán.

*A Hunyadi-állás védelme
(1944. július 30 – augusztus 10.)*

Miután az ellenség a Rokieta-magaslatok irányában nem tudott áttörni, a következő napokban támadásának súlypontját északabbra helyezte át. Célja változatlanul a Tatárhágó, illetve annak elérése érdekében előbb Mikuliczyn elfoglalása volt, mely súlyos helyzetet teremtett volna a VI. hadtest – benne a 25. gyaloghadosztály – visszavonulása szempontjából.

A 25. gyaloghadosztály parancsnokságán közben személyi változások történtek, ugyanis Kozma István vezérőrnagy, a seregtest parancsnoka július 29-én délelőtt 10 órakor a Rokietán súlyosan megsebesült, s helyette ideiglenesen a gyalogsági parancsnok, Benda Antal vezérőrnagy vette át a seregtestparancsnoki teendőket. Az új gyalogsági parancsnok a 7. gyaloghadosztály volt gyalogsági parancsnoka, Deák Ferenc vezérkari ezredes lett.

A megsebesült hadosztályparancsnoknak elévülhetetlen érdemei voltak a sikeres rokietai védelmi harcokban. Ő volt az, aki személyes példájával lelket öntött a 25. gyaloghadosztály már megrendített, s hitevesztett személyi állományába. A július 28-i harcok kritikus szakaszában visszafutó katonájával szemben alkalmazott, felsőbb

parancsban előírt, s a korabeli katonai szabályzatok által megengedett fegyverhasználatára később 1950/51-es perének lényeges vádpontját jelentette.¹

Kerékpáros századomat július 29-től a hadosztályparancsnokság közvetlen közelébe, előbb a Rokietta gerincére, majd a hadosztályparancsnoki harcálláspont áthelyezése után a Prut völgyébe vonták. Az utóbbi térségben – mint hadosztálytartalék – mozgékonyágát jobban kihasználva, felderítő, biztosító és összekötő feladatokat látott el.

A szovjet 17. gárda-lövészhadtest három seregtestével július 30. és augusztus 6. között még három nagyobb támadást indított a Hunyadi-állás áttörése, s a Tatár-hágó elérése céljából. A leginkább megfelelő támadási irány a 25. gyaloghadosztály és a 18. tartalékhadosztály között változatlanul meglévő kitöltetlen hézag felé kínálkozott. Súlypontjának áthelyezését követően a Jaworowa- és a Makowicza-magaslatok között július 30-án délután átkelve, s részeivel Mikuliczyn északkeleti részéig eljutva július 31-én estére át is törte a Hunyadi-állást. A szovjet csapatok további előretörését gyaloghadosztályom augusztus 1-i erőteljes oldalirányú ellentámadása akadályozta meg, melynek eredményeképpen, a Skyza-, Kiczera-, és Pyszny-magaslatok környéki súlyos harcok után a Mikuliczynig előrenyomult ellenség a Jaworowa felé vonult vissza.

A következő szovjet próbálkozás süllyal a Prut völgyében és Jamnán át Swinianka felé fejlődött ki. Ehhez a 18. tartalékhadosztály augusztus 1. délutáni visszavonulása biztosított kezdeti sikereket az ellenségnek. A Pyszny- és Bukowna-magaslatokra augusztus 2-án és 3-án sebtében oldalirányított székely és 2. hegyvidandárbeli hegyivadász zászlóaljok az ellenséget egyelőre ott is megállították.

Farkas Ferenc altábornagy ezt követően a Hunyadi-állás egyes részeinek visszavétele, s a védelem megszilárdítása érdekében merész lépésre szánta el magát. Augusztus 2-án hadseregparancsnoki minőségében a felettes német hadseregcsoportparancsnokságtól az 1. hadsereg balszárnyára irányított német 4. hegyi hadosztály zömének alárendelését kérte azzal a szándékkal, hogy e seregtesttel Mikuliczyn északkeleti területéről a Jaworowa 1005. és a Makowicza 988. magaslatokat visszafoglalva, az előrenyomult ellenséges csapatok oldalába és hátába támad. A vállalkozásban a VI. hadtest seregtestjein kívül a Kárpát-szorosokhoz rendelt, de augusztus 1-jén a VI. hadtesthez irányított 2. hegyvidandár bevetésére is számított.

A szovjet 17. gárda-lövészhadtest időrendben utolsó, augusztus eleji támadását augusztus 4-én indította meg a VI. hadtest bukownai magaslatnál szabadon hagyott balszárnyának a Jawornik-hegyvonulat gerincén át történő átkarolása céljából. A támadás iránya és ideje meglepő volt, sikere esetén a balszárnyon levő 18. tartalék- és a 25. gyaloghadosztályt elvágta volna a Tatár-hágótól. Augusztus 6-án estig a rossz időjárási viszonyok közepette az ellenség a Jawornik Gorgan 1467 méteres háromszögelési pontját érte el, sőt jelentések érkeztek arról is, hogy előretolt osztagai a Zeniec patak völgyén át Tatarow helység felé közelednek. E válságos helyzetben az 1. hadsereg ideiglenesen kinevezett parancsnoka a német 4. hegyihadosztálynak a VI.

¹ Kozma altábornagyot 1950. február 19-i előzetes letartóztatását követően a budapesti katonai bíróság folytatólagosan elkövetett háborús bűnösség vádjára alapján 1951-ben halálra ítélte, s az ítéletet 1951. október 2-án végrehajtották. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1990-ben e vád alól fölmentette, s a Magyar Köztársaság elnöke 1991-ben Kozma Istvánt posztumusz vezérezredessé léptette elő.

hadtest területére elsőként beérkezett három zászlóalja bevetését határozta el. Ezzel augusztus 8-án a Jawornik Gorgannál ugyan sikerült ismét a helyzetet megszilárdítani, de a Hunyadi-állásnak a Pankir-magaslattól nyugatra húzódó szakaszán ütött rés továbbra is megmaradt.

Augusztus 8-án a Jawornik Gorgan gerince és Jaremcze helység között előregyülekezett szovjet csapatok az előző napi sikeres védelmi harcok, illetve a Pogur 1225. magaslat környékén levő 18. tartalékhadosztály-beli részek oldalirányú támadásai hatására – a kialakuló katlan veszélyét felismerve – Jamna és Jaremcze helységek, illetve a Pogur-magaslat vonaláig igyekeztek kihúzódni. Farkas altábornagy augusztus 2-án kigondolt tervét ekkor vélte megvalósíthatónak, s az azonnali elhatározással augusztus 8-án délután 4 órakor a balszárnyon megindított saját támadás az ellenséget estig a Prut folyóig vetette vissza. A német 4. hegyihadosztály indította támadáshoz az egész 2. hegyidandár és a 25. gyaloghadosztály balszárnya is csatlakozott. A 2. hegyidandár parancsnoka saját elhatározásából augusztus 9-én már a Makowicza-magaslat elfoglalására adott parancsot, s a nagy lendülettel, teljesen váratlanul végrehajtott, előrehozott támadás sikerrel is járt. Hasonló eredményt hozott a 25. gyaloghadosztály augusztus 10-én reggel megindított támadása, mely során egy rövid időre a Jaworowa 1005. magaslat is saját kézbe került. Augusztus 10-én sikerült elfoglalni Jamnát is, így a Jaremczétől Dora felé menekülő ellenséges csapatrészek útja Doránál egy időre lezárult.

A Tatár-hágót, s vele együtt az 1. hadsereg jobbszárnyának védelmét fenyegető veszély ezt követően egy időre elmúlt, s a Kárpátok térségében vívott hadműveletekben egy hónapos, lényegében harcmentes időszak következett. A 25. gyaloghadosztálynak az 1. hadsereg arcvonaláról történt augusztus 25-i kivonásáig kerékpáros századom ismét a Rokietán foglalt el védőállást, feladata a Luczki és Mikuliczyn közötti út lezárása, s a Luczki felé irányuló felderítő vállalkozások végrehajtása volt.

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ KORABELI KATONAI KIFEJEZÉSEK ÉS
FÖLDRAJZI MEGNEVEZÉSEK MAGYARÁZATA

Főellenállási vonal: A főellenállási övnek az ellenség felé eső védőműveit összekötő vonal. Ideális esetben a gyalogság és az azt megerősítő, vagy támogató gyorscsapatok fegyvereinek tűzrendszere, szélességben és mélységben rendszertelenül tagolt fészkek és támpontok alkotják.

Hunyadi-állás: Az Északkeleti-Kárpátok hágóit lezáró erődítések legkülső vonala. Nem képezett összefüggő védelmi vonalat. Műszakilag megerősített támpontokból, völgyzárakból, műszaki zárakból és azokat fedező beton-, fa és földerődök, illetve reteszállások rendszeréből állt. Fontosabb támpontjai Zabie, Mikuliczyn, Zielona, Stryj és Turka voltak.

Olajkutak: használaton kívüli, kisebb olajfűrészi kísérletek maradványai Luczki É, Oslawy Czarne DK térségében.

Peremvonal: A főellenállási vonal legelöl fekvő, még összefüggő, mélységi kiterjedés nélküli része.

Prinz-Eugen-állás: Az 1. hadsereg 1944. május közepére megmerevedett galíciai arcvonala mögött 10-15 km-re párhuzamosan húzódó, lakott településeket Ottynia kivételével nem érintő, alig kiépített, hevenyészett védőállások összessége, melyet a felettes német hadseregcsoport-parancsnokság második védelmi vonalnak szánt. Teljes kiépítése az 1. hadsereg kiszolgáló és harcos alakulataira várt volna.

Reteszállás: Olyan előre kiépített, vagy kijelölt védőállás, ahol a védőnek az arcvonalat áttört ellenség támadását kellett megállítania, illetve elhárítania.

Seregtest: Hadosztálytól, illetve dandártól kezdve seregtesteknek, illetve hadművelleti egységnek nevezték az alakulatokat.

Tisztesiskola: A személyi állomány utóképzése a harcok alatt is folytatódott, a tisztesutánpótlást a már kellő harci tapasztalatokkal rendelkező „bevált” honvédek továbbképzése által kívánták biztosítani. Mindez általában a védőkörletek hátsó részében zajlott.

Vonat: Oszlopokba szervezett személy-, vagy anyagszállítás végrehajtására létrehozott katonai egység. Magába foglalta a rendszeresített fogatolt, vagy géperőhajtású szállítóeszközöket, málhásállatokat, valamint az azokhoz tartozó személyzetet. Rendeltetés, szervezés és vezetés szempontjából csapatvonatra és seregvonatra tagozódott. A csapatvonat szállította mindazon anyagi eszközöket (lőszer, élelem, egészségügyi anyag), amelyre a csapatoknak az ütközetek, menetek és elhelyezések során szüksége lehetett. A seregvonat feladata a szolgálati ágak anyagi igényeinek kielégítése, s az utánszállítás végrehajtása volt.